

De favoriete historische lectuur van Sam Van Clemen

Sam Van Clemen (°Turnhout, 1970) studeerde geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Leuven en volgde de interuniversitaire opleiding archivistiek aan de Vrije Universiteit Brussel. Zijn Leuvense licentiaatsverhandeling uit 1994, *"Een provinciestad tijdens het eerste jaar van de Grote Oorlog, Turnhout 1914-1915"*, leidde tien jaar later – en na heel wat aanvullend archief- en literatuuronderzoek – tot het boek *"Turnhout tijdens de Eerste Wereldoorlog"*. Over de jaren 1914-1918 publiceerde Sam Van Clemen ook nog *"Den oorlog verklaard! De Grote Oorlog in de provincie Antwerpen"* (2003) en *"Reisgids naar de Eerste Wereldoorlog"* (2008). Zijn eindverhandeling archivistiek werd in 2003 onder de titel *"Inventaris van het archief van de Katholieke Aalmoedeniersdienst en van het CBI"* uitgegeven door het KADOC in Leuven, de instelling waar het betreffende archieffonds wordt bewaard⁽¹⁾.

Ook inzake diverse andere thema's uit de Belgische en de internationale geschiedenis toonde en toont Sam Van Clemen zich een bijzonder productief en lezenswaardig publicist. Naast de titels die verderop in dit vraaggesprek worden genoemd, schreef hij onder meer over de heem- en volkskundige en conservator van het *Openluchtmuseum Bokrijk* in Genk Jozef Weyns (1913-1974) (wiens archief hij mee inventariseerde), over uiteenlopende aspecten van de geschiedenis en het historisch erfgoed van Turnhout en de (Antwerpse) Kempen en over de Vlaamse en de Groot-Nederlandse beweging⁽²⁾, evenals tal van bijdragen voor Wikipedia. Sam Van Clemens jongste boek, dat eerder dit jaar werd uitgebracht, is zijn *"Reisgids naar de geschiedenis van België"*.

1. Ter verduidelijking: het betreft hier de Katholieke Aalmoedeniersdienst van het Belgische leger; CBI staat voor Opleidingscentrum voor Geestelijken-Brancardiers.
2. Sam Van Clemen schreef onder meer 63 lemma's voor de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1998) en diverse tijdschriftbijdragen over het *Verdinaso*, de *Dietsche Bond*, Frederic Carel Gerretson (1884-1958) en Jef Van Bilsen (1913-1996).

Sam Van Clemen werkte achtereenvolgens als parlementair medewerker van het Nederlandse Tweede Kamer-lid Theo Hendriks (°1928) (1996-1998), bij de verzekeringstak van de KBC-bank (1999-2001), voor het Antwerpse provinciebestuur (2002-2008) en voor het Stadsbestuur en de Erfgoedcel van zijn woonplaats Turnhout (2008-2009). Momenteel is hij werkzaam als zelfstandig publicist.

In dit vraaggesprek willen wij vooral nagaan welke historici van vroeger en nu uit binnen- en buitenland Sam Van Clemen het meest waardeert (of afwijst). Wij namen daarvoor de vragenlijst uit de rubriek *"Het lezen zoals het is"* van het weekblad *"Humo"* als uitgangspunt en pasten die aan *"à la tête du client"*. Het interview verliep in twee stappen: eerst beantwoordde Sam Van Clemen onze vragen via e-mail; vervolgens hadden wij op maandagmiddag 8 maart jongstleden met hem een persoonlijk gesprek op onze eigen werkplek, het Stadsarchief van Lokeren, en in het nabijgelegen café *"Den Ezel"*.

Welk historisch boek bent u op dit moment aan het lezen?

"Van het socialisme, de dingen die voorbijgaan. Een geschiedenis van de DDR, 1945-2000" uit 2004 van Willem Melching (°1954), die als historicus verbonden is aan de *Universiteit van Amsterdam*. Het is een uitmuntend gedocumenteerde en schitterend geschreven monografie over de geschiedenis van het voormalige communistische Oost-Duitsland, de *Deutsche Demokratische Republik (DDR)*. Het boek leest – althans volgens mij – als 'de kroniek van een mislukking'. Ik lees Melchings boek uit interesse, maar ook omdat ik momenteel werk aan een biografie van de sociaaldemocraat Willy Brandt (1913-1992), die als West-Duits bondskanselier tussen 1969 en 1975 met zijn *'Ostpolitik'* de Duits-Duitse relaties ingrijpend heeft beïnvloed en gewijzigd.

Met welke historische auteur zou u graag een gesprek voeren?

Met de Duitse historicus Hans-Peter Schwarz (°1934), 'de' biograaf van de christendemocraat Konrad Adenauer (1876-1967), die van 1917 tot 1933 en in 1945 burgemeester was van zijn geboortestad Keulen en van 1949 tot 1963 de eerste kanselier van het toenmalige West-Duitsland, de *Bundesrepublik Deutschland (BRD)*. Wij delen uiteraard onze belangstelling en bewondering voor *'Der Alte'*, over wie ik in 2009 zelf een boek publiceerde met als titel *"Konrad Adenauer: een biografie"*. Adenauer was een pragmatisch realpoliticus en tegelijk – of misschien precies daardoor – een buitengewoon staatsman met een grote verdienste, vooral bij de wederopbouw van West-Duitsland en West-Europa na de Tweede Wereldoorlog. Dat is althans mijn oordeel, want over de figuur van Adenauer en zijn beleid bestond en bestaat nogal wat discussie. Hoewel hij het communisme – en in het bijzonder het *DDR*-regime – verachtte, reisde hij in 1955 naar de Sovjetrussische hoofdstad Moskou, met onder meer als resultaat dat de laatste Duitse krijgsgevangenen uit de Tweede Wereldoorlog konden terugkeren naar hun geboorteland en dat een aanvang werd gemaakt met de normalisering van de relaties tussen de *BRD* en de *USSR* via de uitwisseling van diplomaten.

Wat is uw favoriete historische boek?

Dat is een 25-delig reekswerk uit 1977-1978 met als titel *“De Tweede Wereldoorlog”*. Elk deel behandelt een bepaalde fase of een specifiek aspect van dit politiek-militair conflict, dat telkens wordt geïllustreerd met tal van foto's: onder meer de *'Battle of Britain'* (1940), de slag om Stalingrad (1942-1943) en het Ardennenoffensief (1944-1945). De auteurs waren historici uit de Angelsaksische wereld. Via dat verzamelwerk, dat nog altijd een speciale plaats inneemt in mijn boekenkast, maakte ik kennis met de Tweede Wereldoorlog. Die belangstelling is gebleven en leidde tot mijn boeken *“Turnhout tijdens de Tweede Wereldoorlog”* (2003; samen met de vroegere stadsarchivaris van Turnhout Harry de Kok, °1944), *“Antwerpen bevrijd”* (2004), *“Reisgids naar de Tweede Wereldoorlog”* (2005) en *“Bommen op Kortrijk”* (2006).

Welk historisch boek heeft u het vaakst cadeau gedaan?

Eigenlijk mijn eigen boeken. Ik krijg telkens tien exemplaren cadeau van de uitgeverij en die deel ik graag uit aan familie, vrienden en bekenden.

Welk historisch boek zou iedereen moeten lezen?

“Engeland, wonderland” uit 2005 van de Gentse mediëvist, instellings- en rechtshistoricus en Groot-Brittannië-kenner Raoul Van Caenegem (°1927). Het boek bevat acht opstellen, die samen een overzichtelijk en panoramisch overzicht bieden van het Engelse verleden en waarin de auteur tegelijk zijn persoonlijke visie op geschiedenis en geschiedschrijving in het algemeen presenteert. Thema's die aan bod komen zijn onder andere het Britse rechtstelsel, de slag bij Hastings (1066), de moord op aartsbisschop Thomas Becket (ca. 1118-1170) en de politiek-maatschappelijke betekenis van eerste minister Winston Churchill (1874-1965). Het is tegelijk interessante, verrijkende, inspirerende en onderhoudende lectuur, die de honger naar meer (van hetzelfde) aanscherpt.

Welke historische boeken hebben u enerzijds het meest ontroerd en anderzijds het meest doen lachen?

Het boek *“Stalingrad”* van de Britse historicus Anthony Beevor (°1945) uit 1998 heeft mij totnogtoe het meest ontroerd. Het toont de onmenselijkheid en de wreedheid van twee verwerpelijke systemen – het nationaal-socialisme en het communisme – op het moment dat zij in een onderlinge strijd op leven en dood waren verwickeld. Beevor reconstrueert op meeslepende wijze de strijd vanaf de Duitse aanval in augustus 1942 tot aan de Duitse overgave in januari 1943. In een epiloog wordt ingegaan op de lotgevallen van de overlevenden. *“Een andere kijk op Stalin”* uit 1994 van de Vlaamse maoïst Ludo Martens (°1946) heeft mij doen lachen – zij het misschien ietwat groen en met plaatsvervangende schaamte – omdat de visie op de geschiedenis die de auteur presenteert onwaarschijnlijk eenzijdig en bewust

vertekend is. Zo worden de hongersnood in de Oekraïne, de grote zuiveringen en de matige bevelvoering tijdens de Tweede Wereldoorlog geminimaliseerd of verdraaid, terwijl de foute beslissingen en de misdaden van Jozef Stalin (1879-1953) ondertussen goed bekend en gedocumenteerd zijn. Het doet vreemd en pijnlijk aan om zo'n anachronistisch en eigenlijk a-historisch werk over het recente verleden te lezen.

Welk historisch boek zou u (her)lezen als u een week leestijd zou krijgen?

"Abraham Lincoln. A Biography" uit 2009 van de Amerikaanse hoogleraar Ronald C. White jr. (°1939). Tijdens het afgelopen Lincoln-jaar 2009 – naar aanleiding van de 200ste verjaardag van zijn geboorte – verschenen heel wat nieuwe publicaties over deze Amerikaanse president, waaronder deze meesterlijke biografie. White maakte eerder al naam met studies over Lincolns beroemdste toespraken, onder andere het *'Gettysburg Adress'*, de korte redevoering die hij op 19 november 1863 uitsprak bij de inwijding van het *'Soldier's National Cemetery'*, waar de militairen die in juli van dat jaar waren gesneuveld tijdens de veldslag bij het stadje Gettysburg in de staat Pennsylvania werden begraven. White schreef een 700 bladzijden tellende biografie, waarbij hij zowel optimaal gebruik maakte van zijn eigen (encyclopedische) kennis en zijn vermogen tot analyse als van de vele publicaties van anderen over Lincoln en zijn tijd. Overigens publiceerde ik in 2007 zelf *"Abraham Lincoln (1809-1865). Grondlegger van de moderne Verenigde Staten van Amerika"*.

Welk historisch boek vindt u zwaar onderschat, en welk zwaar overschat?

Zwaar onderschat vind ik *"Henri Pirenne: a biographical and intellectual study"* van de Amerikaan Bryce Dale Lyon (1920-2007) uit 1974, een knappe biografie over een buitengewoon belangrijke geschiedschrijver. De Gentse hoogleraar Henri Pirenne (1862-1935) was zowel mediëvist, sociaal-economisch historicus als auteur van de befaamde, meerdelige *"Histoire de Belgique"* (1900-1932). De studie van Lyon, die overigens nog heel wat meer schreef over Pirenne, verdient een actualisering en een Nederlandse vertaling. Henri Pirenne is een grote Nederlandstalige biografie meer dan waard.

Zwaar overschat is volgens mij *"Damiaan. De definitieve biografie"* uit 1999 van Hilde Eynikel (°1949), doctor in de geschiedenis en licentiaat slavistiek van de Leuvense universiteit. Het is intussen duidelijk dat haar nogal langdradige boek niet de definitieve biografie is, voorzover die trouwens over wie dan ook ooit kan worden geschreven. Bovendien vind ik het gebruik van al dan niet fictieve conversaties door de auteur ronduit ergerlijk. Ook worden het opzet en de bedoeling van het hele werk te weinig verantwoord. Een andere, beknoptere en betere biografie van Jozef De Veuster (1840-1889) zou ik ten zeerste toejuichen.

Welke historicus verdiende of verdient de Nobelprijs literatuur?

Een klassiek antwoord: de Nederlander Johan Huizinga (1872-1945), die achtereenvolgens hoogleraar was aan de rijksuniversiteiten van Groningen en Leiden. Zijn taalgebruik doet nu

misschien een beetje archaisch of gedateerd aan, maar zijn grootheid, veelzijdigheid en originaliteit staan buiten kijf. Zijn klassiekers, zoals *"Herfsttij der Middeleeuwen"* uit 1919, worden vandaag nog herdrukt en gelezen. Dat is een niet geringe verdienste voor een historicus van een totaal andere generatie dan de onze. Aanbevelenswaardige lectuur is bijvoorbeeld de meest recente bloemlezing uit Huizinga's geschriften: Willem Otterspeer (red), *De hand van Huizinga* (Amsterdam University Press, 2009, 446 blz.).

Welke historisch boek had u – mocht dat kunnen – graag anders zien eindigen?

Alle biografieën van Abraham Lincoln (1809-1865), die van 1861 tot zijn dood president was van de Verenigde Staten van Amerika. Die eindigen namelijk met de moordaanslag en zijn voortijdig overlijden. Het is jammer dan Lincoln zijn voornemen tot verzoening na vier jaar burgeroorlog (1861-1865) niet heeft kunnen uitvoeren. Misschien had de geschiedenis van de VSA dan een ander verloop gekend⁽³⁾.

Nico Van Campenhout

3. Meer informatie over (de bio- en de bibliografie van) Sam Van Clemen via: www.samvanclemen.be.

Het Geheugen van Nederland

De website "Het Geheugen van Nederland" laat zich het best omschrijven als een enorme digitale schatkamer van het Nederlandse verleden. Bezoekers kunnen door tientallen historische collecties bladeren, of gericht zoeken naar (beeld)materiaal over een specifiek onderwerp. Een aanrader!

<http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/homepage>